

Dr hab., prof. UW Barbara Fatyga
Zakład Metod Badania Kultury
ISNS UW

KONCEPCJA DIAGNOSTYCZNEGO BADANIA KULTURY NA WARMII I MAZURACH

Warszawa-Olsztyn
styczeń – kwiecień 2012

SPIS TREŚCI

UWAGI WSTĘPNE.....	2
CELE PROJEKTU.....	5
PODSTAWA TEORETYCZNA: PODEJŚCIE I GŁÓWNE POJĘCIA.....	8
A) żywa kultura w kontekście przyszłości i przeszłości	
B) uczestnicy kultury, potrzeby i praktyki kulturalne oraz edukacja kulturalna	
C) środowiska lokalne i ich życie kulturalne	
D) jakość życia oraz kapitały: kulturowy i społeczny	
METODOLOGIA DIAGNOZY.....	17
METODOLOGIA BADANIA.....	19
A) próby badawcze – założenia	
B) metody i techniki badawcze używane w kolejnych etapach badania	
I Etap: koncepcja i narzędzia	
II Etap: zbieranie danych i badanie terenowe	
III Etap: analiza i interpretacja wyników	
Aneks 1: Mapa mentalna i instrukcja do zbierania danych.....	27
Aneks 2: instrukcja do zbierania i porządkowania danych o kulturze ze stron JST.....	
Aneks 3: scenariusz wywiadu.....	
Aneks 4: instrukcja do analizy treści przekazu prasowego	

UWAGI WSTĘPNE

Badanie diagnostyczne stanu kultury Warmii i Mazur ma posłużyć przede wszystkim, opartemu na idei dobra wspólnego, rozwojowi **kapitałów**¹ (przede wszystkim społecznego i kulturowego) oraz podnoszeniu **jakości życia** - zarówno społeczności lokalnych na poziomie gmin, jak i całego województwa.

Warto może przypomnieć, iż **diagnoza** to **rozpoznawanie jakiegoś stanu rzeczy** (od greckiego *diagnostikos* – *umiejący rozpoznawać*) w swoim polu znaczeniowym ma jeszcze: **wyróżnianie, odróżnianie i decyzję**. Wg Jerzego Kubina podstawowe modele diagnoz to:

a) **model klasyczny**, w którym wykonawca akceptuje założenia poznawcze, system wartości i oczekiwania zleceniodawcy (*ekspert jest sługą sponsora*);

b) **model kliniczny**, w którym wykonawca samodzielnie definiuje problemy zamawiającego, ujawniając także jego założenia i źródła napięć w rzeczywistości społecznej (*ekspert jest nauczycielem i lekarzem sponsora*);

c) **model interwencyjny**, w którym wykonawca z własnej inicjatywy podejmuje się zdiagnozowania problemu (*ekspert jest niezależnym partnerem sponsora lub działa samodzielnie*)².

Zaproponowana tutaj **koncepcja diagnozy najbliższa jest modelowi klinicznemu**, bowiem system wartości i oczekiwania zleceniodawców są nam znane przede wszystkim na poziomie deklaracji oraz wybiórczej wiedzy uprzedniej – dlatego m.in. nie możemy być *sługami*. Zaś nasze zaangażowanie w problemy kultury Warmii i Mazur ma przede wszystkim charakter poznawczy, a nie wynika z potrzeby interweniowania akurat w tym regionie, ponieważ uważamy, iż porządna diagnoza stanu kultury, oparta na jednolitych podstawach teoretycznych i metodologicznych potrzebna jest całemu krajowi – dlatego będąc

1 Pojęcia definiuję we fragmencie poświęconym podstawie teoretycznej badań.

2 Jerzy Kubin, Diagnoza społeczna (w:) *Encyklopedia socjologii*, t. 1, Warszawa 1998, ss.134-5.

partnerami niezależnymi nie podjęliśmy tu jednak *samodzielnej interwencji*.

Kubin, opisując rodzaje diagnoz, wskazuje ponadto na taką diagnozę, która jest **podejmowana dla zmiany sytuacji społecznej** (resp. - i kulturowej). Warunkiem jest w tym wypadku **sformułowanie wizji stanu pożądanego społecznie**. Badacze zaś powinni wskazać fakty i procesy, które mogą odpowiadać wartościom i celom planowanej zmiany³. Badanie nasze winno zatem doprowadzić do sformułowania czytelnego i spójnego zestawu rekomendacji praktycznych dla polityki kulturalnej w województwie (por. niżej – fragment o celach).

Za **rekomendacje praktyczne** uważamy nie tylko **wskazówki jakie konkretne działania powinny być przedsięwzięte przez lokalne polityki kulturalne**, ale również **określenie w jakich obszarach prowadzenie polityki kulturalnej jest uzasadnione, a jakie winny być pozostawione bez ingerencji władzy** - jako domeny wolnych wyborów obywateli. Oba typy rekomendacji praktycznych także zależą w sposób oczywisty od **wizji kultury** i jej rozwoju (por. niżej fragment o celach).

Z przyjętego przez nasz zespół punktu widzenia jednym z najważniejszych problemów badawczych w wypadku diagnozowania stanu kultury Warmii i Mazur jest uzgodnienie relacji pomiędzy tzw. **kulturą iwentową**, tworzoną głównie na potrzeby **turystyki** i w celu zaspokajania specyficznym rozumianych **potrzeb ludycznych** rozmaitych publiczności oraz **kulturą rozumianą całościowo - jako środowisko życia jednostek i grup**, a dopiero w drugiej kolejności jako **wizytówka regionu**. (Ten i inne problemy badawcze opisuję bardziej szczegółowo poniżej).

Już na wstępie trzeba zaznaczyć, iż teoretyczna i metodologiczna koncepcja badania wpisuje się w nurt eksploracyjnych badań kultury współczesnej zapoczątkowany przez **diagnozę stanu kultury miejskiej w Polsce**⁴, przygotowaną na Kongres Kultury Polskiej, który odbył się w Krakowie, w 2009 roku. **Badanie** oparte na tych samych założeniach metodologicznych

3 Op. Cit., s. 136.

4 Por.: Wojciech Burszta, Mirosław Duchowski, Barbara Fatyga i in., *Kultura miejska w Polsce*, Wyd. NCK, Warszawa 2010, badanie było wykonane metodami jakościowo-ilościowymi.

(autorstwa Barbary Fatygi) wykonano niedawno w Szczecinie, przy okazji starań tego miasta o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2016⁵). W oparciu o to samo podejście i podstawy teoretyczne powstał również **kwestionariusz do badań uczestnictwa w kulturze** dla GUS⁶, przygotowany przez Barbarę Fatygę, Marka Krajewskiego, Mirosława Filiciaka, Tomasza Szlendaka i Przemysława Zielińskiego. Podstawy teoretyczne i metodologiczne, stanowiące bazę dla niniejszego badania, są rozwijane obecnie w wieloletnim projekcie **Obserwatorium Żywej Kultury**⁷ realizowanym przez zespół Zakładu Metod Badania Kultury Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego we współpracy z Narodowym Centrum Kultury i Stowarzyszeniem Klon/Jawor, które stworzyło portal Moja Polis, pełniący funkcję repozytorium danych społecznych opisujących nasz kraj.

Przez ostatnie lata w Polsce wykonuje się na wielką skalę prace badawcze, eksperckie, diagnostyczne oraz ewaluacyjne. Zaś w naukach o kulturze i naukach społecznych rozwijają się ciekawe koncepcje teoretyczne i metodologiczne. Paradoksalnie rzecz ujmując: zarazem - ze względu na przypadkowy i przyczynkarski charakter wielu takich badań - **mocno podupadła sztuka interpretacji danych, zwłaszcza na potrzeby praktyki**, a i w wielu z nich **przestano przestrzegać zasad jawności warsztatu oraz rzetelności w zakresie metod i technik badawczych**. W tym kontekście warto zwrócić uwagę, że obecnie jedną z najważniejszych trudności przy podejmowaniu takich projektów nie jest już brak danych (choć i to się zdarza) lecz raczej braki wiedzy i chęci by prawidłowo używać i rozwijać metody i techniki zbierania, opracowywania i wykorzystywania danych. Nie od rzeczy jest też gorzka uwaga, iż w ostatnich latach badania te (m.in. właśnie ze względu na rosnące szybko zapotrzebowanie) często wykonywały i wykonują osoby bez solidnego przygotowania merytorycznego. Dlatego też w niniejszej

5 Por. arcyciekawą publikację Magdaleny Fiternickiej-Gorzko, Marka Gorzko i Tomasza Czubary, *Co z tą kulturą? Raport z badania eksploracyjnego stanu kultury w Szczecinie*, Wyd. Szczecin 2016, Szczecin 2010.

6 Ostatecznie GUS nie zrealizował nowej formuły badań ze względu na liczne przyczyny, z których można wymienić polityczne, organizacyjne, finansowe i – nade wszystko – panujący w tej instytucji „fetysz porównywalności”. Narzędzie istnieje jednak w zasobach autorów i planujemy jego używanie w serii mniejszych badań regionalnych.

7 <http://www.obserwatoriumkultury.pl/sub.pl,obserwatorium-zywej-kultury.html>

koncepcji staram się porządnie przedstawić zarówno podstawę teoretyczną projektu, jak i jego szczegółową metodologię. Najpierw jednak należy sformułować cele badania.

CELE PROJEKTU

W niniejszym projekcie sformułowaliśmy **siedem głównych celów**, które bezpośrednio lub pośrednio odnoszą się do klinicznego modelu diagnozy i jej rodzaju – nastawionego na określanie warunków zmiany, co zostało opisane wyżej, w uwagach wstępnych. Wymieniam je tu nie w porządku chronologicznym lecz w dosyć umownej kolejności obrazującej przebieg prac badawczych.

I CEL to analiza i interpretacja stanu:

- a) infrastruktury kultury i edukacji⁸ w województwie (badanej jako instytucje w działaniu),
- b) oferty kulturalnej (jej jakości i odbioru),
- c) praktyk i procesów kulturalnych (w tym zrealizowanych projektów),
- d) efektów społecznych funkcjonowania życia kulturalnego w województwie Warmińsko-Mazurskim.

Cel ten zamierzamy osiągnąć poprzez analizy licznych danych zastanych (w tym również wskaźników) oraz analizy wywiadów grupowych z ekspertami z terenu województwa reprezentującymi różne instytucje życia społecznego i kulturalnego (por. niżej – fragment o metodologii projektu). Ta część całościowo rozumianej diagnozy jest niezbędna by zrealizować kolejne, opisane niżej cele.

II CEL to wypracowanie **wizji rozwoju kultury** i jej funkcjonowania jako narzędzia podnoszenia jakości życia i kapitału społecznego mieszkańców województwa. Jest to ewidentnie cel „ideologiczny” wymagający zgody co do podstawowych

⁸ W naszym sposobie rozumienia kultury edukacja nie jest osobną „sferą” ani – uchwycić Boże - odrębnym „sektorem” lecz jest integralną i jedną z najważniejszych dziedzin kultury.

wartości. W tym wypadku są to, naszym zdaniem:

- a) **dobro wspólne społeczności** wyrażające się poprzez jakość życia jednostek i grup;
- b) zasady demokratycznego działania zmierzające do powstania **społeczeństwa obywatelskiego**;
- c) **służba społeczna** jako zasada działania instytucji społecznych, w tym w szczególności instytucji władzy;
- d) **rozwój** oparty na zinternalizowanych wartościach głównych i idei **zrównoważenia**.

Wartości te – wbrew pozorom – nie są oczywiste i każdorazowo wymagają społecznego negocjowania ich sensu dla podmiotów biorących udział w życiu społecznym. Realizacja tej części przedsięwzięcia wydaje się - z naszego punktu widzenia - jego najtrudniejszym elementem, bowiem **zaplanowane w projekcie negocjacje co do treści wizji rozwoju kultury na Warmii i Mazurach** siłą rzeczy nie podlegają już żadnej naszej kontroli. To obywatele mają przyjąć lub odrzucić (albo zmodyfikować) nasze propozycje.

Problem praktyczny, na który warto tutaj zwrócić uwagę, polega jednak na tym, iż im bardziej zaproponowane przez nas rozwiązania będą spójne, tym łatwiej w procesie konsultacji będzie można odrzucić (m.in. poprzez brak zainteresowania) lub wypaczyć sens całego „pakietu”. Dlatego realizacja tego celu jest najbardziej newralgicznym punktem niniejszego projektu, który będzie od nas wymagał szczególnie starannego zaplanowania metod negocjacji.

III CELEM, jaki sobie postawiliśmy, jest **wypracowanie rekomendacji praktycznych**, w rozumieniu podanym wyżej, **dla polityk kulturalnych na szczeblu wojewódzkim i szczeblach lokalnych** (przede wszystkim na poziomie gmin).

Cel zostanie osiągnięty gdy uda nam się wyprowadzić rekomendacje z analitycznej i wizyjnej części projektu.

IV CEL ma polegać na **opracowaniu modeli współpracy między różnymi podmiotami** (administracją samorządową, instytucjami, organizacjami i firmami tworzącymi ofertę kulturalną oraz środowiskami lokalnymi) uwzględniających specyfiki lokalne.

Cel ten można osiągnąć w gruncie rzeczy na kilku różnych płaszczyznach:

- a) tworząc **model teoretyczny** (wynikający ze studiów literaturowych); dla praktyki mógłby on mieć walor wzorca o charakterze celowościowo-powinnościowym i jako taki zostanie włączony do opisu wizji rozwoju kultury w województwie;
- b) odtwarzając **realne modele funkcjonowania współpracy** między uczestnikami kultury w regionie; zaletą i zarazem pewnym ograniczeniem tego podejścia jest fakt, iż modele takie już „jakoś” funkcjonują i nie muszą tym samym wpisywać się w zakładane przez nas wartości docelowe. Wprost przeciwnie – mogą być w stosunku do nich przeciwnie – np.: jako modele „obiektywnych trudności” w nawiązywaniu i podtrzymywaniu współpracy.
- c) porównując model teoretyczny z modelami realnymi i na tej podstawie tworząc dynamiczny **model „likwidowania trudności”**, co dostarczy podstaw do wyprowadzenia kolejnych rekomendacji praktycznych.

V CELEM niniejszego projektu badawczego jest weryfikacja **modeli życia kulturalnego** na przykładzie Warmii i Mazur. Modele życia kulturalnego składać się tutaj będą z kilku części opisowych, dotyczących przede wszystkim: infrastruktury, oferty, finansowania, praktyk kulturalnych, charakterystyk uczestników kultury. Jest to cel poznawczy - teoretyczny służący w głównej mierze kumulacji wiedzy na temat funkcjonowania kultury współczesnej w Polsce.

Aby go zrealizować postaramy się zrekonstruować te modele biorąc za podstawę całość przeprowadzonych analiz. Ponadto - podobnie jak w wypadku celu czwartego, również w tym wypadku opracowane modele będą zarówno elementem wizji rozwoju kultury na Warmii i Mazurach (cel trzeci), jak i podstawą diagnostyczną dla rekomendacji praktycznych.

VI CELEM projektu jest weryfikacja **narzędzi diagnostycznych** w nim użytych. Jest to cel poznawczy – metodologiczny. Warto zwrócić nań uwagę, ponieważ zaproponowana przez nas metodologia ma innowacyjny charakter łącząc w sobie tradycyjne elementy badań ilościowych i jakościowych. Jest to konieczne chociażby z uwagi na charakter danych, pochodzących z wielu źródeł i na ich liczbę.

Jak widać z powyższego opisu cele badania są ze sobą dosyć mocno powiązane i tworzą – na czym nam szczególnie zależało - pewien logiczny ciąg. Zarazem każdy z nich ma co najmniej trzy wymiary: teoretyczny, metodologiczny i praktyczny. Formułując je w ten sposób chcieliśmy osiągnąć jeszcze jeden **CEL – edukacyjny**. Polega on na pokazaniu, iż proponowana koncepcja kultury może być wydajna poznawczo zarówno jako **konstrukt teoretyczny**, jako **podstawa badań** i jako **podstawa rekomendacji dla praktyków**.

PODSTAWA TEORETYCZNA: PODEJŚCIE I GŁÓWNE POJĘCIA

Podjęcie teoretyczne przez nas przyjmowane w stosunku do kultury współczesnej łączy elementy **antropologii współczesności** oraz nowoczesnej **socjologii kultury**. Wspiera nas również wiedza z konkretnych subdyscyplin obu tych nauk, takich jak: antropologia i socjologia młodzieży czy socjologia problemów społecznych, politologia w zakresie polityki społecznej i inne.

A) żywa kultura w kontekście przyszłości i przeszłości

W warstwie teoretycznej badanie bazuje na koncepcji **żywej kultury** autorstwa Fatygi. Definicja robocza tego pojęcia jest następująca: "Podstawą naszej pracy jest roboczy konstrukt <żywej kultury>, to jest **wielowymiarowego środowiska życia jednostek i grup społecznych oraz funkcjonowania instytucji społecznych, w którym zachodzą dynamiczne procesy, rozwijają się praktyki kulturowe o zróżnicowanych charakterystykach aksjologicznych i zróżnicowanych, najczęściej polisemicznych, znaczeniach.**"⁹ Koncepcja żywej kultury obejmuje przede wszystkim **teraźniejszość** i jej dynamiczne przemiany, ale odnosi się również do **przyszłości**, zarówno jako stanu, nad którym można do pewnego stopnia zapanować (np.

9 <http://obserwatoriumkultury.nck.pl/sub,pl,podstawa-teoretyczna-obszatorium-zywej-kultury.html>

snując plany czy wizje), jak i stanu zaskakująco nieprzewidywalnego, (co jest np. związane ze światem nowych technologii). **Przeszłością** żywa kultura operuje w szczególny sposób, który opisali Eric Hobsbawm i Terence Ranger w swej słynnej pracy¹⁰. Wg tych autorów, gdy ludzie żyjący w czasie teraźniejszym odnoszą się do przeszłości to nie tyle ją zgodnie z jej „istotą” odtwarzają, ile za każdym razem na nowo odczytują i konstruują. Kwestia **autentyczności** tak rozumianej tradycji, a także sposobu rozumienia i doświadczania przeszłości zostaje w tym koncepcie znacząco przededefiniowana, a nawet może być bezzasadna. Przede wszystkim **nie możemy już wierzyć w tradycję** jako stały, nienaruszalny monolit, upada również jej „cepeliowsko – nacjonalistyczna” wersja.

W opisanym konstrukcie **kultura** może być rozumiana – jak to już wielokrotnie pisałam – jako **federacja subkultur w różnym stopniu zdominowanych przez kulturę popularną** lub też jako **skomplikowany system różnorodnych nisz kulturowych**. Co – *nota bene* – bardzo utrudnia prowadzenie centralnie i/lub odgórnie sterowanej polityki kulturalnej, a na pewno zmusza do nowego na nią spojrzenia. W tak ujmowanej kulturze pojęcia tradycyjnej kultury wysokiej, ludowej lub narodowej – wspierane na ogół autorytetem władzy, tradycji i autorytetem pedagogicznym - okazują się nie tylko absurdalne, ale przede wszystkim to rozumienie kultury pozwala dosyć łatwo stwierdzić, iż pojęcia te nie mogą dalej służyć jako narzędzia **przemocy symbolicznej**¹¹ w stosunku do uczestników kultury.

Ponadto **kultura jako złożone środowisko życia** współczesnego człowieka obejmuje przede wszystkim:

- **środowisko naturalne** (mowa tu o tzw. „oswojonej naturze - użytkowanej i przekształcanej przez człowieka); na Warmii i Mazurach ma ono szczególnie ważne znaczenie ze względu na walory przyrodnicze tych terenów i potrzebę ich ochrony;

10 Eric Hobsbawm, Terence Ranger, *Tradycja wynaleziona*, Wyd. UJ, Kraków 2008.

11 <http://www.obserwatoriumkultury.pl/dict.pl,slovniki-terminow-uzywanych-w-ozk,896.html>

- **środowisko społeczne**, które na badanym przez nas terenie ma skomplikowaną i do dzisiaj nie „rozbrojoną” historię, a także jest udręczone wieloma szczególnie trudnymi problemami demograficznymi i społecznymi: począwszy od wykorzenienia i dezintegracji, poprzez migracje, drenaż społeczny i bezrobocie, po problemy ze składem społecznym, szansami życiowymi itp.
- **infrastrukturę materialną** pochodzącą z różnych etapów rozwoju cywilizacyjnego i różnie traktowaną; często jednak niedostatecznie pieczołowicie, a już bardzo rzadko w myśl ANT (teorii aktora-sieci), w związku z którą ogłoszono w humanistyce tzw. „zwrot ku rzeczom” i tezę o swoistej, działaniowej podmiotowości przedmiotów i obiektów materialnych¹²;
- , która na Warmii i Mazurach jest także niezwykle skomplikowanym polem **sferę świadomościową** różnorodnych wpływów; od zmytizowanych jednostkowych i grupowych historii opisujących tożsamości i relacje społeczne po różnorodne postacie resentymentu i sepizacji dotyczące wszystkich orientacji temporalnych, a zatem i teraźniejszości, i przeszłości, i przyszłości¹³.

Wydaje się, iż tak naszkicowane główne wątki związane z rozumieniem kultury w niniejszym badaniu będą odpowiednią podstawą teoretyczną do zajmowania się tym wielokształtnym i skomplikowanym zjawiskiem.

B) uczestnicy kultury, potrzeby i praktyki kulturalne oraz edukacja kulturalna

Istotną zaletą tej propozycji teoretycznej jest także wpisanie w nią **podmiotowości uczestników kultury**. Z założenia o podmiotowości wypływa kolejna kwestia, a mianowicie **uwzględnianie pragnień i potrzeb uczestników kultury w projektowaniu działań kulturalnych oraz w prowadzeniu polityki kulturalnej**. A co za tym idzie - zaniechanie wreszcie

12 Por.: Bruno Latour, *Splatając na nowo to, co społeczne. Wprowadzenie do teorii aktora-sieci*, wyd. Universitas, Kraków 2010; można byłoby tu również odwołać się do klasyki antropologicznej, np.: do Marcela Maussa, *Szkicu o darze*, (w:) tegoż, *Socjologia i antropologia*, PWN, Warszawa 1973.

13 O resentymencie – por.: Max Scheler, *Resentyment i moralność*, Czytelnik, Warszawa 1977; SEP to skrót od wyrażenia *Somebody Else's Problem* czyli cudzy, nie mój problem. Pierwszą analizę praktyk sepizacyjnych można znaleźć w niezwykle inspirującej pracy Marka Czyżewskiego, Kingi Dunin i Andrzeja Piotrowskiego (red.), *Cudze problemy. O ważności tego, co nieważne. Analiza dyskursu publicznego w Polsce*, Warszawa.

przez władze, ale też personele instytucji społecznych i kulturalnych paternalistycznego traktowania jednostek i całych grup społecznych. Pragnienia ujmujemy tu za Kazimierzem Obuchowskim, który odróżnia je, korzystając z myśli Epikura, jako świadome pożądania czy też chcenia, od potrzeb jako obiektywnych właściwości jednostki ludzkiej, powodujących, iż bez pewnych substancji lub spełnienia określonych warunków człowiek nie może normalnie funkcjonować. „Rozróżnienie pragnień i potrzeb oznacza, że człowiek może czego innego chcieć, a czego innego potrzebować. (...) Ponadto pragnienia im bardziej są złożone, tym bardziej odbiegają od potrzeb człowieka, pragnienia bowiem kształtują się pod naciskiem kultury, która uformowała się niezależnie od potrzeb jednostki. Pragnienia są <pieczętką> kultury, a ta ma inne <potrzeby> niż jednostka. (...)”¹⁴ W teorii kultury, która tu przyjmujemy zakłada się, że **ze względu na sposób zaspokajania potrzeb wszystkie one są formowane przez kulturę, wobec tego można w tym wypadku posługiwać się pojęciem potrzeb kulturalnych.**

Koncepcje żywej kultury i podmiotowego ujęcia uczestników kultury umożliwiają również odcięcie się od anachronicznych i niezbyt intelektualnie poprawnych teorii i pojęć, które za Claude'm Lévi-Straussem można by nazwać teoriami „domowego wyrobu”, takich, jak np. koncept biernego odbioru kultury. **Odbieranie kultury - podobnie jak uczestniczenie w niej - jest wszak czynnością, wobec tego nie może być bierne *ex definitione*.**

Upodmiotowieni uczestnicy kultury, posiadający określone potrzeby kulturalne przejawiają różnorodne aktywności, które nazywamy tu praktykami kulturalnymi. **Praktyki kulturalne to uporządkowane (czyli uwzorowane) ludzkie zachowania, tworzące całości o charakterze autotelicznym lub instrumentalnym. Wewnętrznie i zewnętrznie porządkują je wzorce kulturowe o ograniczonej trwałości, które nadają zachowaniom - nierzadko skomplikowane - wartości i znaczenia.**

Praktyki te można podzielić na:

a) praktyki indywidualne skierowane przez jednostkę:

¹⁴ Kazimierz Obuchowski, Potrzeby, (w:) *Encyklopedia socjologii*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2000, t. 3, ss. 160-163.

- **ku sobie samej** (w tym na ciało - np. w zabiegach upiększających i/lub na świadomość, psyche, itp.; np. poprzez uczenie się);
- **ku partnerowi** (ludzkiemu bądź nie-ludzkiemu, w tym również abstrakcji oraz procesowi - np. w interakcji z: narzeczoną, córką albo łyżką lub komputerem, ideą, itp.);
- **ku grupie ludzi lub innych podmiotów**, (np.: przez ucznia ku nauczycielom, przez artystę ku ideom);
- **ku światu jako wyobrażonej całości** (np.: gdy jako jednostki wyrażamy swój światopogląd);

b) praktyki zbiorowe skierowane przez grupę (grupy) społeczną:

- **ku sobie samej** (własnym członkom - np.: gdy grupa kogoś wyklucza albo dyscyplinuje);
- **ku pojedynczym partnerom** (ludzkim lub nie-ludzkim, zbiorowym lub indywidualnym, np.: gdy grupa dokonuje destrukcji lub coś wspólnie wytwarza);
- **ku wielu różnym grupom traktowanym jako całości** (np.: w trakcie zabawy albo wojny);
- **ku światu jako całości wyobrażonej** (np.: gdy grupa organizuje zbiorowe działania proekologiczne);

Zachowania, składające się na praktyki kulturalne posiadają wartość i znaczenie oraz mniej lub bardziej wyraźne granice (początek i koniec - w wypadku praktyk złożonych: również w obrębie danego cyklu, fazy czy etapu).

Ponadto praktyki kulturalne są:

a) **ograniczane uwarunkowaniami terytorialnymi** (geograficzno-przyrodniczymi), **społecznymi** (np.: przynależnością do danej klasy i/lub warstwy społecznej, albo konkretnego środowiska lokalnego), **ekonomicznymi** (np.: ograniczeniami lub brakiem

ograniczeń dochodowych), **politycznymi** (np.: rozwiązaniami w zakresie centralnej i lokalnej polityki społecznej i kulturalnej), **somatycznymi** (np.: niepełnosprawność), **psychologicznymi** (np.: upodobaniami, poziomem kompetencji i potrzeb);

b) **rozwijane i intensyfikowane dzięki** szeroko rozumianej edukacji kulturalnej, w tym zabiegom animacyjnym w grupach i instytucjach społecznych, do których należą jednostki¹⁵.

Wspomniana powyżej **edukacja kulturalna** to, w proponowanym tu ujęciu, **proces przyswajania wartości, wzorców i potrzeb nie tyle (nie wyłącznie) legitymizujący i podtrzymujący tradycyjne, często anachroniczne przekonania i systemy działań, ile wskazujący jednostkom i grupom możliwości i konsekwencje wyborów (również z rezerwuaru tradycji) na drodze dyskusji i poszukiwań, a nie na drodze przemocy symbolicznej**. Im dłużej przyglądamy się – jako badacze – życiu społecznemu we współczesnej Polsce, tym bardziej jesteśmy przekonani, że **edukacja kulturalna nie ma sensu jeśli nie opiera się na akceptowanym w danym społeczeństwie (albo grupie lub środowisku lokalnym) wzorcu grzeczności - czyli wzorcu, uznawanych za prawidłowe, relacji społecznych między zróżnicowanymi kategoriami społecznymi**, np.: młodymi i starymi; kobietami i mężczyznami; bogatymi i biednymi; posiadającymi władzę i podporządkowanymi władzy, itd.¹⁶ Nie trzeba tu już – jak sądzę – dodawać, iż tak rozumiana **edukacja kulturalna jest zespołem szczególnie ważnych praktyk kulturalnych mających zarówno intencjonalny, jak i nieintencjonalny charakter**. Na ten drugi wskazuje m.in. użyteczne pojęcie **wzorów przekazywanych i kształtowanych** – po prostu - **przez obcowanie**¹⁷.

Taki sposób ujmowania praktyk kulturalnych czyni z nich jedno z centralnych pojęć prezentowanej tu podstawy teoretycznej niniejszego badania. Zarazem powoduje określone trudności badawcze: w „kosmosie” praktyk współczesnej kultury

15 <http://www.obserwatoriumkultury.pl/dict.pl,slovniki-terminow-uzywanych-w-ozk,272.html>

16 <http://www.obserwatoriumkultury.pl/dict.pl,slovniki-terminow-uzywanych-w-ozk,209.html>

17 Pojęciem tym posługiwał się m.in. Pierre Bourdieu.

– bardzo trudne jest dotarcie do nich wszystkich i szczegółowe ich opisanie, nie mówiąc już o analizie. Musimy zatem założyć, iż będą **pewne ich typy będą traktowane wskaźnikowo**. Tu właśnie należy podkreślić wagę empirii oraz przyjętych rozwiązań metodologicznych (por. niżej część poświęconą metodologii badania).

C) środowiska lokalne i ich życie kulturalne

Aby skompletować potrzebne nam tutaj pojęcia musimy jeszcze przyjrzeć się jak uczestnicy kultury funkcjonują zbiorowo oraz jakim pojęciem bardziej ogólnym to funkcjonowanie będzie tu opisywane. W pierwszym przypadku odwołujemy się do kategorii **środowiska lokalnego**. Jest to kulturowo naznaczona przestrzeń o niestabilnej, zmiennej granicy, stanowiąca źródło podstawowych, codziennych doświadczeń jednostek i grup, wyznaczająca warunki, przyczyny i konteksty działania oraz pozycję i sposoby działania podmiotów, upodmiotowionych (zgodnie z przywoływaną już wyżej teorią aktora-sieci) przedmiotów. Przestrzeń ta wypełnia się trwałymi i nietrwałymi oraz materialnymi i niematerialnymi rezultatami działań i oddziaływań ludzi, instytucji, organizacji, rzeczy, zjawisk i procesów.¹⁸ Jak zatem widać przestrzeń ta ma zarówno „naturalny” (w tym geograficzny), jak i społeczno-kulturowy charakter.

Z kolei, **życie kulturalne** to charakterystyczne dla danej zbiorowości sposoby funkcjonowania żywej kultury poprzez konkretne praktyki kulturalne. W tej propozycji teoretycznej staramy się odebrać temu pojęciu jego wartościujące znaczenie, kierujące uwagę tylko w stronę uczestnictwa w tzw. kulturze wysokiej bądź w stronę zagadnień związanych z tradycyjnie rozumianą, oparta na przemocy symbolicznej, edukacją kulturalną.¹⁹

18 <http://www.obserwatoriumkultury.pl/dict.pl,slovniki-terminow-uzywanych-w-ozk,216.html>

19 <http://www.obserwatoriumkultury.pl/dict.pl,slovniki-terminow-uzywanych-w-ozk,220.html>

Oba scharakteryzowane pojęcia są dla nas ważne przede wszystkim w punkcie wyjścia podejmowanych analiz empirycznych i w punkcie dojścia – gdy będziemy się starali zbudować typologie i modele środowisk lokalnych oraz życia kulturalnego Warmii i Mazur.

D) jakość życia oraz kapitały: kulturowy i społeczny

Nasza propozycja definicji jakości życia jest następująca: **jakość życia** rozumiemy jako indeks dotyczący poziomu zadowolenia danej populacji, złożony następujących czynników:

- 1) stopnia samorealizacji jednostek (mierzonego satysfakcją z osiągniętego wykształcenia, wykonywanej pracy oraz poziomu dochodów i stopnia zaspokojenia potrzeb materialnych i niematerialnych;
- 2) stopnia zadowolenia jednostek ze sposobu funkcjonowania grup społecznych, do których należą (w tym wypadku: grupy rodzinnej, lokalnej grupy zawodowej, lokalnej grupy osiedleńczej, np.: wspólnoty mieszkaniowej, lokalnej społeczności np.: dzielnicy, wsi, miasteczka, społeczeństwa);
- 3) poziomu zadowolenia jednostek ze sposobu funkcjonowania instytucji (władza lokalna, instytucje obsługi mieszkańców, w tym, w szczególności kulturalne i edukacyjnej);
- 4) poziomu zadowolenia jednostek ze standardu cywilizacyjnego miejsca zamieszkania (mierzonego stanem infrastruktury, w tym: transportowej, mieszkaniowej, komunikacyjnej, ochrony środowiska i kulturalnej);
- 5) poziomu zadowolenia jednostek z debaty publicznej i standardów demokratycznych w życiu publicznym na płaszczyźnie lokalnej i ogólnospołecznej.²⁰

²⁰ <http://www.obserwatoriumkultury.pl/dict.pl,slovniki-terminow-uzywanych-w-ozk,539.html>

Aby precyzyjnie ocenić jakość życia na Warmii i Mazurach musielibyśmy przeprowadzić badanie na reprezentacyjnej próbie ludności województwa. Co obecnie nie jest możliwe. W związku z tym będziemy się posługiwać tym indeksem w takiej mierze, w jakiej umożliwiają to dane zastane.

Kapitał kulturowy - wg Pierre'a Bourdieu - zawiera całość dóbr symbolicznych i istnieje w trzech stanach czy postaciach:

- jako **kapitał inkorporowany**, wcielony, zinternalizowany - czyli wiedza, tworząca trwałe dyspozycje jednostki - kompetencję. W formie kompetencji przejawia się np. poprzez poprawne używanie języka, znajomość różnorodnych konwencji czy też – ogólnie – jako orientacja w świecie społecznym;
- jako **kapitał obiektywizowany** - czyli dziedzictwo kulturowe (np. posiadane obrazy, książki, instrumenty, gadżety, maszyny itd.);
- jako **kapitał zinstytucjonalizowany** - poprzez uznanie społeczne - tytuły, dyplomy, zwycięstwa w konkursach, itd.

Nabywanie kapitału kulturowego we wszystkich wymienionych jego odmianach wiąże się zarówno z osobistą pracą jednostki i jej otoczenia społecznego oraz z czasem i danym poziomem kapitału materialnego²¹. Tu również bazować będziemy przede wszystkim na danych pochodzących z istniejących badań cząstkowych oraz na wywiadach grupowych (por. część metodologiczną niniejszej koncepcji).

Kapitał społeczny - wg Bourdieu, na którego teorii się opieramy, to całość relacji, kontaktów, więzi, przyjaźni i zobowiązań. Pewna ich liczba (możliwa do empirycznego ustalenia) oraz intensywność pozwalają jednostce na działanie w przestrzeni społecznej. Określa go praktycznie przynależność do różnych grup społecznych i trwała sieć relacji, w które

21 Anna Matuchniak-Krasuska, Zarys socjologii sztuki Pierre'a Bourdieu, Warszawa 2010, Oficyna Naukowa, ss. 35-36.

uwikłane są poszczególne jednostki. Kapitał społeczny jest bezpośrednio powiązany z **kapitałem kulturowym** (w podanym wyżej rozumieniu) i **kapitałem ekonomicznym**, wzmacniając ich efektywność. Jak pisze Anna Matuchniak-Krasuska „związane z nimi <strategie inwestycji społecznych>, które agent (działająca jednostka - BF) stosuje świadomie lub nieświadomie, pozwalają na wyciąganie korzyści materialnych i symbolicznych. (...) Pozwalają one na <prawomocna wymianę> i wykluczają relacje nieprawomocne.(...) Społeczna inkluzja jednych oznacza równocześnie społeczną ekskluzję innych.”²²

W niniejszym badaniu kapitał społeczny będziemy starali się określić zarówno poprzez analizę danych zastanych; w tym różnorodne, już istniejące szczegółowe wskaźniki, jak i dzięki grupowym wywiadam z ludźmi pracującymi w instytucjach kultury Warmii i Mazur.

METODOLOGIA DIAGNOZY

Andrzej Siciński w latach 70. XX wieku zaproponował model badania "w marszu" tworzącego teorię - my proponujemy **model klinicznej i dynamicznej diagnozy: "w marszu" tworzącej, rozwijającej i korygującej własną metodologię.** Jest to zgodne z ogólnymi założeniami metodologii badań jakościowych, a ważne ponieważ właściwe badanie ma charakter eksploracyjny i innowacyjny (uwzględniający docelowo opisany wyżej typ diagnozy oraz jakościowo-ilościowy charakter procesu badawczego). Tak więc, samo badanie nastawione jest na wykrywanie zarówno zjawisk stagnacyjnych, tradycyjnych modeli funkcjonowania kultury, jak i wskazanie nowych zjawisk, problemów i praktyk kulturalnych w środowiskach lokalnych. Perspektywa teoretyczna wyznacza podstawę metodologiczną badania, a mianowicie spojrzenie na instytucje, organizacje i firmy, grupy i jednostki nie tylko statycznie (zapewniając opis stanu - jako swoistą "fotografię antropologiczno-socjologiczną"), lecz również dynamicznie, co pozwoli ukazać badane podmioty instytucjonalne i społeczne poprzez praktyki kulturalne jako elementy procesu społeczno-

22 Op.cit., s. 37.

kulturowego (życie kulturalne). Jedną z naczelnych kwestii staje się zatem odtworzenie od strony ilościowej i jakościowej dynamicznych modeli życia kulturalnego w województwie. Ponadto interesować nas będą lokalne sieci społeczne i cykle wymian w tych sieciach. Modele wymian również zostaną opisane jako element rekonstrukcji życia kulturalnego.

Wszystkie elementy diagnozy mają być podporządkowane przedstawieniu zestawu rekomendacji praktycznych, (w rozumieniu podanym wyżej – por. uwagi wstępne) dla polityk kulturalnych w województwie.

Z przedstawionych powyżej powodów niniejsza koncepcja nie ma i nie może mieć ostatecznego charakteru, albowiem, jak to już zaznaczyłam wyżej, w trakcie trwającego procesu tworzenia diagnozy muszą następować korekty i będą pojawiać się nowe pomysły. Niemniej jednak podstawowy zarys metod i technik używanych w projekcie jest oczywiście możliwy do opisanie, co czynię poniżej.

METODOLOGIA BADANIA

A) próby badawcze – założenia

Badanie obejmie cały obszar województwa, czyli 21 powiatów oraz **36 gmin** - wybranych spośród ogółem 116 - wg 2 krzyżujących się kryteriów:

- **pierwszy podział wg liczby i typu gmin:** gmin miejskich jest w województwie N=16; gmin miejsko-wiejskich N=33; gmin wiejskich N=67; łącznie N= 116 gmin w województwie; zatem wg podziału administracyjnego będzie wśród nich proporcjonalnie: 5 gmin miejskich, 10 miejsko-wiejskich i 21 wiejskich;
- **drugi podział jest jakościowy:** proponujemy dokładniejsze zbadanie reprezentacji gmin wg roboczych modeli funkcjonowania w życiu kulturalnym elementów infrastruktury kultury, opracowanych przez Magdalenę Dudkiewicz na

podstawie literatury przedmiotu, na potrzeby OŻK, są to następujące modele: a) **model socjalny** (kultura jako ochrona przed patologiami, instrument wyrównywania szans itd.);

b) **model agencji usług lub supermarketu kultury**²³

c) **model obywatelski (agora)** - tu instytucja/organizacja kultury jest ujmowana jako miejsce tworzenia i utrzymywania relacji społecznych²⁴

Z takiej konstrukcji próby wynika, iż 9 typów gmin wpisuje się w założoną matrycę, wg wzoru, przykładowo: gmina miejska o modelu socjalnym, o modelu agencji usług o modelu obywatelskim, itd. Jeżeli przebadamy 36 gmin to będą one obrazowały wszystkie założone modele + "x factor" czyli możliwe typy lub warianty pośrednie lub odmienne (określone wg kryterium jakościowego). Rozkład gmin w powiatach będzie więc miał charakter jakościowy. Badanie powiatów, ze względu na odmienną infrastrukturę kultury na poziomie powiatu i gminy, nie będzie prostą sumą wyników dla gmin. Dodatkową pulę tworzą tu 3 wskazane modele funkcjonowania instytucji dla miasta wojewódzkiego.

Próba osób wyniesie około N = 126 przedstawicieli samorządu terytorialnego, personelu instytucji i organizacji oraz firm, a także lokalnych działaczy i animatorów kultury działających pojedynczo lub w grupach nieformalnych.

W odniesieniu do prób gmin i osób są to wyłącznie wyjściowe założenia, bowiem ze względu na szczegóły przyjętych metod oraz realne możliwości realizacji badania **musimy się liczyć zarówno z niedopełnieniem, jak i przepelnieniem tych kryteriów**. (Pokazał to już pilotaż metody wywiadów grupowych przeprowadzony w kwietniu w powiecie grodzkim Olsztyn oraz powiecie olsztyńskim).

23 por. też koncepcję Tomasza Szlendaka z "Raportu o stanie kultury miejskiej w Polsce", op.cit. oraz: http://www.kongreskultury.pl/title,Raport_o_stanie_i_zroznicowaniach_kultury_miejskiej_w_Polsce,pid_357.html);

24 por. też: definicję uczestnictwa w kulturze Marka Krajewskiego - <http://obserwatoriumkultury.nck.pl/dict,pl,slovniki-terminow-uzywanych-w-ozk,217.html>).

Próby danych zastanych dotyczą w tym wypadku 3 głównych typów danych:

- a) **zestawów wskaźników stanu kultury** opracowanych na podstawie zasobów Mojej Polis i Obserwatorium Żywej Kultury;
- b) **danych o kulturze zbieranych ze stron internetowych jednostek samorządu terytorialnego (JST)** przez zespół badawczy z CEiK w Olsztynie; w tym w szczególności badań, diagnoz, ekspertyz, strategii i programów działań JST;
- c) **danych o kulturze pochodzących z analiz treści prasy centralnej i lokalnej**, a dotyczących przede wszystkim tzw. *eventów* czyli wydarzeń i imprez kulturalnych.(por.: niżej – fragment o metodach badawczych);

B) metody i techniki badawcze używane w kolejnych etapach badania

Badanie (i tu już są pewne zmiany, których dokonaliśmy pracując nad narzędziami i analizując pilotaż, w stosunku do jego planowanego początkowo przebiegu) będzie się składało z kilku etapów, które staram się poniżej bardziej szczegółowo opisać.

I ETAP BADANIA: KONCEPCJA I NARZĘDZIA

Zgodnie z zapisami wniosku o finansowanie niniejszego projektu polega on na:

- a) stworzeniu szczegółowej koncepcji badawczej w oparciu o współczesną teorię kultury; *resp.* założenia teoretyczne wyprowadzone z konstruktów żywej kultury – por. wyżej fragment poświęcony podstawie teoretycznej projektu;
- b) stworzeniu podstawowej wersji narzędzi badawczych do zebrania danych (narzędzia te opisuję niżej, zaś ich przykłady przedstawiam w aneksach).

Główne narzędzia użyte przez nas do zbierania danych to:

- a) **tabele wskaźników stanu kultury** we wszystkich powiatach i gminach Warmii i Mazur (autorstwa Fatygi). W badaniu są one wykorzystane jako:

- **samoistne źródło wiedzy**; jako takie reprezentują kilka grup wskaźników: **wskaźniki demograficzne, kapitału społecznego, edukacyjne, finansowania kultury i funkcjonowania podstawowych instytucji kultury** w gminie i powiecie;
- element tzw. **mapy wiedzy** o gminie i powiecie oraz województwie (realizowanej jako zarazem segment szerszego badania „Mapa wiedzy” w ramach OŻK – wg koncepcji Magdaleny Dudkiewicz); tu dotyczy to zbioru danych w postaci diagnoz, badań, ekspertyz, programów i strategii z ostatnich kilku lat zrealizowanych przez gminy i powiaty;
- **„mapy mentalne”**, stanowiące **narzędzie do wywołania merytorycznej dyskusji podczas wywiadów grupowych oraz planowanych w procesie badawczym konsultacji społecznych**, (autorstwa Fatygi i Pawła Tomanka);
- podstawa **konkretnego scenariusza wywiadu grupowego** z przedstawicielami gmin i powiatów (autorstwa Fatygi i Tomanka).

Przykład narzędzia mego autorstwa dla powiatu grodzkiego Olsztyn i powiatu olsztyńskiego wraz z instrukcjami przedstawiam w Aneksie 1;

b) **instrukcja do zbierania i porządkowania danych o kulturze ze stron JST** autorstwa Dudkiewicz (przy współpracy Sławomira Mołdy z CEiIK), w celu stworzenia Mapy Wiedzy dla Warmii i Mazur. Mapa również obejmuje całkowitą liczbę gmin i powiatów województwa. Przykład instrukcji znajduje się w Aneksie 2;

c) **scenariusz wywiadu grupowego z przedstawicielami gmin i powiatów** - jest budowany w zależności od konkretnej zawartości „mapy mentalnej” przedstawianej badanym. Powinien się on koncentrować na wszelkich problematycznych danych widocznych na mapie oraz uwzględniać skład osobowy badanej grupy (np. pytania do członków samorządu; pytania do przedstawicieli instytucji upowszechniania kultury itd.). Ten element badania ma na celu przede wszystkim uzyskanie poglądów i opinii badanych dotyczących stanu kultury w ich obszarach działania. Przykład scenariusza dla powiatu olsztyńskiego zawiera

Aneks 3.

Warto tu przy okazji nadmienić, iż **zaletą używania techniki opartej na mapach i samych map w trakcie wywiadów grupowych** jest to, iż bardzo skutecznie odciągają one uwagę uczestników wywiadu od zmory wszelkich podobnych spotkań – czyli całkowitego zdominowania dyskusji przez roszczenia finansowe i towarzyszące im utyskiwania na rozliczne braki i deficyty. Mapy pobudzają ciekawość i refleksyjność uczestników badania, bardzo dobrze też służą jako tzw. mnemony czyli „przypominacze” uaktywniające pamięć.. **Dodatkowe korzyści z tego narzędzia** to – zaobserwowane przez nas w trakcie pilotażu – pobudzanie lokalnego, pozytywnego snobizmu i zdrowego ducha współzawodnictwa. Mapy dynamizują również dyskusję grupową. Uczestnicy wywiadów biorąc udział w debacie skoncentrowanej na prezentowanych danych przyzwyczajają się zarazem do publicznej dyskusji w warunkach jawności danych publicznych.

d) **analiza zawartości prasy wg kalendarium wydarzeń i imprez kulturalnych**. To nowe narzędzie, które zostanie zaprojektowane specjalnie na potrzeby niniejszego badania. Osią w tej technice są wybrane przez nas wedle typologii uwzględniającej wydarzenia i imprezy kulturalne Warmii i Mazur od września 2011 roku do września 2012 roku. (Podstawą jest tutaj pojęcie sezonu). Typologia ta obejmuje wydarzenia i imprezy:

- o zasięgu ogólnopolskim
- o zasięgu wojewódzkim
- o zasięgu powiatowym
- o zasięgu gminnym.

Ponadto kryteria doboru uwzględnia:

- typ imprezy lub wydarzenia (z dominantą ludyczną, rekreacyjną, integracyjną, patriotyczną, itd.);
- gatunek (festyn, festiwal, spektakl, koncert, konkurs itd.).

Tak przygotowane narzędzie zostanie wykorzystane do analizy prasy dobranej celowo w następujący sposób: w podanym czasie zbadane zostaną treści odnoszące się do kultury Warmii i Mazur z 2 gazet codziennych o zasięgu ogólnopolskim („Gazeta Wyborcza” i „Rzeczpospolita”) oraz tygodnika „Polityka”; gazet lokalnych o zasięgu wojewódzkim (w tym mutacji wojewódzkich gazet ogólnopolskich) oraz prasy lokalnej wydawanej w miejscach badanych wydarzeń i imprez. Materiał do analiz będzie zbierany z miesiąca poprzedzającego wydarzenie lub imprezę oraz przez miesiąc po jej zakończeniu. Do analiz treści zostanie wykorzystany tezaurus przygotowany przez OŹK, dotyczący wyrażeń oceniających dany *event*. (Instrukcja do analizy treści prasowych znajduje się w Aneksie 4).

Użycie tego narzędzia umożliwi ocenę ważnego segmentu życia kulturalnego oraz pozwoli przedstawić szczegółowo rekomendacje dotyczące kierunku rozwoju kultury w województwie, gdy idzie o zaspokajanie potrzeb kulturalnych zarówno turystów, jak i mieszkańców.

e) **elementem badania są również konsultacje społeczne** podejmowane na różnych etapach realizacji niniejszej dynamicznej diagnozy. Z pewnego punktu widzenia można uznać, iż walor konsultacyjny mają już, omówione wyżej, wywiady grupowe. Jednakże właściwe konsultacje planujemy przeprowadzić za pomocą internetu po przygotowaniu pierwszej wersji całej diagnozy. Wersja ta zostanie uzupełniona i poprawiona stosownie do zgłoszonych uwag. Kolejne modyfikacje diagnoza przejdzie po konferencji, zaplanowanej na zakończenie omawianego projektu.

Najważniejsze jakościowe rezultaty opisanego zadania badawczego to:

- 1) przygotowanie materiału stanowiącego podstawę dla stworzenia strategii lub programu rozwoju kultury w województwie;
- 2) pobudzenie debaty publicznej o stanie kultury Warmii i Mazur (współdziałanie z lokalnymi mediami);
- 3) stworzenie w Centrum Edukacji i Inicjatyw Kulturalnych w Olsztynie Regionalnego Obserwatorium Kultury działającego w sieci z Obserwatorium Żywej Kultury (OŹK);

4) powstanie zbioru przetestowanych empirycznie narzędzi do dynamicznych diagnoz kultury możliwych do użycia również na innych terenach.

II. ETAP - ZBIERANIE DANYCH ZASTANYCH I BADANIE TERENOWE Etap ten obejmuje 5 wizyt badaczy w terenie w celu realizacji wywiadów grupowych (4 wizyty) oraz odbycie dodatkowych wywiadów i konsultacji uzupełniających zebrany materiał podczas 5 wizyty. Przykładowa wizyta w terenie obejmuje:

- a) wcześniejsze przeprowadzenie kwerendy danych zastanych – wg opisu zamieszczonego w charakterystyce metod i technik badawczych;
- b) analizę wyników kwerendy przez zespół realizatorów oraz ostateczne ustalenie optymalnego i możliwego składu próbki badanych osób;
- c) przygotowanie na podstawie mapy mentalnej ewentualnej korekty scenariusza wywiadu;
- d) przeprowadzenie wywiadów grupowych;
- e) przepisanie zebranego materiału i dostarczenie go zespołowi;
- f) wywieszenie map mentalnych na stronie projektu w celu zbierania dodatkowych uwag i komentarzy;
- g) analizę i interpretację zgromadzonego w ten sposób materiału.

Po pilotażu oraz opracowaniu założeń logistycznych dla niniejszego etapu został zaprojektowany harmonogram i rozkład wizyt, który sporządził Sławomir Mołda, a przedstawiam go poniżej w tabeli²⁵.

TERMIN	DZIAŁANIE	UWAGI
20.04.2012 r.	1) Wizyta w Olsztynie	Wywiad grupowy - Powiat ziemski olsztyński
21.04.2012 r.	1a) Wizyta w Olsztynie	Wywiad grupowy - Powiat grodzki Olsztyn; Obywatele kultury, przedstawiciele JST
17.05.2012 r.	2) Wizyta w Ełku	Wywiady grupowe - Powiaty (6): olecki, gołdapski, węgorzewski, giżycki, piski, ełcki
14.06.2012 r.	3) Wizyta w Olsztynie	Wywiady grupowe - Powiaty (7): działdowski, nidzicki, lidzbarski, bartoszycki, kętrzyński, szczycieński, mrągowski
29.06.2012 r.	4) Wizyta w Ostródzie	Wywiady grupowe - Powiaty(6): braniewski, elbląski, grodzki Elbląg, ostródzki, iławski, nowomiejski
05.07. 2012 r.	5) Wizyta w Olsztynie	Wywiad grupowy – dodatkowy, uzupełniający zebrany materiał empiryczny

III. ETAP - ANALIZY I INTERPRETACJA WYNIKÓW

Obejmuje następujące czynności:

- a) wypracowanie schematów porządkowania i analizy zebranego materiału;
- b) wypracowanie modeli interpretacji i bieżąca dyskusja wyników badania;
- c) konstrukcję typologii i modeli życia kulturalnego w województwie;
- d) zebranie, uporządkowanie i przedyskutowanie rekomendacji praktycznych;
- e) napisanie roboczej wersji raportu;
- f) konsultacje społeczne roboczej wersji raportu podczas seminarium z uczestnikami projektu i władzami samorządowymi (seminarium transmitowane na żywo w internecie);
- g) opracowanie uwag poseminaryjnych;
- h) redakcję ostatecznej wersji diagnozy.

²⁵ Pełny zestaw przedstawicieli gmin i powiatów umożliwiający weryfikację założeń próby uzyskujemy dopiero po wizycie.

Szczegółowy kosztorys niniejszego projektu zawarty jest we wniosku o grant, złożonego do programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. (Aneks 5)

ANEKS 1

Mapa mentalna powiatu grodzkiego Olsztyn i powiatu ziemskiego – olsztyńskiego

OLSZTYN i powiat olsztyński: wskaźniki demograficzne													
KRYTERIA	Olsztyn	Barczewo	Biskupiec	Dobre Miasto	Jeziorany	Olsztynek	Dywity	Gietrzwałd	Jonkowo	Kolno	Purda	Stawiguda	Świątki
Miasto, miejsko-wiejska, wiejska	PG	M/W	M/W	M/W	M/W	M/W	M/W	W	W	W	W	W	W
Saldo migracji w ujęciu na 1000 mieszkańców w 2010 r.; średnia dla Polski= -0,7	-2,3 s*	+7,5 s	-1,6 w	-1,5 w	-2,9 w	-0,1 s	+18,4 w	+14,9 w	+19,3 w	-9,7 w	+8,3 w	+71! w!	+2,4 w
% ludności w wieku 5-24 lata do ludności ogółem	22,9	M=23,4 W=27,2	M=22,7 W=28,7	M=23,7 W=28,8	M=24,8 W=27,9	M=24,7 W=29	26	26,2	28,1	26,3	26,9	23,5	28,6
% ludności z wyższym wykształc. 2002 r.; średnia dla Pol.=5,4%	19,8	6,1	6,6	6,0	4,0	6,1	12,5	7,1	7,4	4,1	6,5	10,4	3,5

OLSZTYN i powiat olsztyński: wskaźniki kapitału społecznego													
KRYTERIA	Olsztyn	Barczewo	Biskupiec	Dobre Miasto	Jeziorany	Olsztynek	Dywity	Gietrzwałd	Jonkowo	Kolno	Purda	Stawiguda	Świątki
1%: przeciętna kwota uzyskana przez OPP w 2011 r.; średnia dla Pol.=13.341,5 zł	34.034 w	0 bz	4.141,9 s!	6.356 s	16.495,7 w!	10.061 s	7.070,7 w!	17.627 W!	6.342 w!	0 bz	0 bz	0 bz	0 bz
Indeks Przyjazny Samorząd w 2010 r. Max.=5; średnia dla Pol.=2,25	4,75 w,w!	2,0 bz,s	bd 3,25 w	2,75 s,s	3,25 s,bd	3,0 bd,s!	3,25 s,w	3,5 s, bz	bd bd	2,25 w!bd	2,25 w,bd	2,5 w!,bd	1,5 w!,bd
% dokumentów strategicznych JST poddanych konsultacjom społecznym w 2010 r. (badanie) średnia dla Pol.=59,1%	45,4	bd	66,7	44,4	80,0	bd	bd	bd	bd	33,3	bd	bd	bd

OLSZTYN i powiat olsztyński: wskaźniki kapitału społecznego

Liczba projektów realizowanych z prog. Operac. Kapitał ludzki w 2010 r.; (wg siedziby wnioskodawcy); średnia dla Pol.=7	182? w	2 bz w	6 bz s	1 bz s	1 bz bz	1 bz bz	1 bz s	0 bz bz	2 bz bz	1 bz w	1 bz w	0 bz bz	0 bz bz
Nowopowstałe NGO's na 10 tys. Mieszkańców (bez OSP); 2010 r.; średnia dla Pol.=2,0	2,9 s	2,3 w	1,1 bz	6,3 w!	2,5 bd	0,7 bz	4,8 s	bd 3,5	Bd bd	6,0 w!	2,6 s	6,0 w!	4,8 bd

OLSZTYN i powiat olsztyński: wskaźniki edukacyjne

KRYTERIA	Olsztyn	Barczewo	Biskupiec	Dobre miasto	Jeziorany	Olsztynek	Dywity	Gietrzwałd	Jonkowo	Kolno	Purda	Stawiguda	Świątki
wyniki egzaminów gimnaz., w 2011 r. – cz. Hum., niskie, odsetek w woj.= 26,6% ,	16,8	53,2!	35,3	25,4	35,7	30,6	24,6	29,5	42,6!	13,3	41,5!	2,8	28,9
wyniki egzaminów gimnaz., w 2011 r. – cz. Hum., wysokie, odsetek woj.= 18,0% ,	25,2	2,6!	18,4	21,4	7,2	12,5	15,8	14,8	9,3!	26,7	7,3!	25	13,3
wyniki egzaminów gimnaz., w 2011 r. - część m-p.; niskie odsetek dla woj.= 12,9%	8,1	21,6	16,4	15,6	22,4	8,7	3,5!	14,8	22,2	13,3	14,6	5,6	4,4
wyniki egzaminów gimnaz., w 2011 r. - część m-p.; wysokie odsetek dla woj.= 18,9%	31,3!	8,5	13,0	17,9	12,2	13,7	15,8	16,4	9,3	23,3	2,4!	16,7	22,2

OLSZTYN i powiat olsztyński: wskaźniki finansowania kultury

KRYTERIA	Olsztyn	Barczewo	Biskupiec	Dobre Miasto	Jeziorany	Olsztynek	Dywity	Gietrzwałd	Jonkowo	Kolno	Purda	Stawiguda	Świątki
wydatki na kulturę z budżetów JST, w zł, na 1 osobę w 2010 r.; średnia dla Pol.= 126,26 zł	93,1	79,8	104	181	110,3	127,6	305	131	80,6	79,7	34!	72,2	124,9
wydatki na kulturę w % do całości budżetu JST w r. 2010; średnia dla Polski= 3,81%	s2,10	s3,02	s2,85	w6,60	s3,56	w4,15	w9,05!	w4,70	s1,78	s2,16	s1,03	s1,76	bz 3,88
finansowanie działań na rzecz kultury ze środków UE w 2010 r.; średnia dla Pol.= 2.372.533zł	139.109.288 w	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

OLSZTYN i powiat olsztyński: wskaźniki uczestnictwa kulturalnego w zakresie podstawowych instytucji upowszechniania kultury

KRYTERIA	Olsztyn	Barczewo	Biskupiec	Dobre miasto	Jeziorany	Olsztynek	Dywity	Gietrzwałd	Jonkowo	Kolno	Purda	Stawiguda	Świątki
domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice – członkowie kół, średnia na placówkę w 2009 r., GUS (B)	w321,1	w115	s-bp	sw60	w45	ws22	w315	n40	w12	s0	-bp	w115	-bp
czytelnicy zarejestrowani na 1 bibliotekę, w 2010 r., (LB)	ws2902	s1175	s709	s2074	s236	s896	s367	s166	sw177	w146	sw171	sw260	s321
biblioteki na 1000 ludności w 2010 r.; średnia dla Pol.= 0,35	s0,10	s0,06	s0,27	s0,06	w0,38	w0,15	s0,29	s0,51	s0,46	s0,30!	s0,64	s0,45	w0,48

Instrukcja do zbierania danych wskaźnikowych do Map mentalnych

(dr hab., prof. UW Barbara Fatyga)

1) Zgodnie z podstawą teoretyczną przyjętą w projekcie diagnozy za kluczowe uznaliśmy tylko kilka grup. Wskaźników.

Należy pamiętać, iż wywiad grupowy, któremu powstałe z zestawień wskaźników „Mapy Mentalne” służą jako mnemony wywołujące dyskusję, ma ograniczony czas trwania, więc najistotniejsza okazała się tu procedura doboru i wyboru danych.

a) wskaźniki demograficzne – wybrane zostały te, które są dostępne dla gmin oraz takie, które wpływają na jakość składu społecznego:

- saldo migracji w ujęciu na 1000 mieszkańców;
- % ludności w wieku 5-24 lata do ludności ogółem;
- % ludności z wyższym wykształceniem (uwaga: dane BDL z ostatniego wskaźnika są bardzo stare, należy szukać aktualniejszych);

b) wskaźniki kapitału społecznego gmin - podstawowym problemem jest, iż część danych pochodzi z badań, a zatem nie są one kompletne:

- 1%: przeciętna kwota uzyskana przez OPP;
- Indeks współpracy JST z mieszkańcami Przyjazny Samorząd;
- % dokumentów strategicznych JST poddanych konsultacjom społecznym;
- liczba projektów realizowanych z programu operacyjnego Kapitał ludzki;
- nowopowstałe NGO's na 10 tys. Mieszkańców (bez OSP);

c) wskaźniki edukacyjne (za najbardziej powszechne uznaliśmy wyniki testów gimnazjalnych; wyników testów z języków obcych nie można było uwzględnić z racji innej metody ich prezentacji na stronie OKE)

- w części humanistycznej (odsetki wyników niskich i wysokich dla danej gminy)
- w części matematyczno-przyrodniczej (jw);

d) wskaźniki finansowania kultury w gminie – główny problem to niekompletny charakter danych uniemożliwiający pełną ocenę nakładów gminy (a nie tylko JST) na kulturę; wybraliśmy zatem:

- wydatki na kulturę (w rozumieniu BDL) w przeliczeniu na mieszkańca;

- wydatki na kulturę w % do całości budżetu gminy;

- finansowanie kultury ze środków UE;

e) wybrane wskaźniki uczestnictwa w kulturze (liczone wg 2 najbardziej powszechnych instytucji : biblioteki i domu kultury)

- biblioteki na 1000 mieszkańców;

- czytelnicy zarejestrowani na 1 bibliotekę;

- uczestnicy zajęć w domach kultury.

2) Wskaźniki te służą jako podstawa wywiadu grupowego (por. Aneks 3).

3) Uzupełnione mapy zostaną również wykorzystane jako mnemony do konsultacji społecznych przez internet.

4) W końcowym opracowaniu mapy mentalne sytuacji kultury w województwie zostaną uzupełnione o pozostałe wskaźniki, dotyczące zwłaszcza infrastruktury kulturalnej, praktyk kulturalnych (stanu oferty) i uczestnictwa w kulturze oraz porównane z danymi zawartymi w dokumentach programowych (por. Aneks 2).

ANEKS 2

INSTRUKCJA ZBIERANIA DANYCH w badaniu realizowanym przez Obserwatorium Żywej Kultury do WOJEWÓDZKIEJ „MAPY WIEDZY I NIEWIEDZY O KULTURZE”

(opracowanie: dr Magdalena Dudkiewicz, współpraca Ignacy Dudkiewicz)

Wprowadzenie:

Celem instrukcji jest przedstawienie systematycznego i sprawnego procesu zbierania danych o dokumentach diagnozujących stan wiedzy na temat kultury w danym województwie. Celem tego procesu badawczego jest zgromadzenie i uporządkowanie informacji o tym, co było w tym zakresie badane badane od roku 2000. Instrukcja obejmuje wszystkie etapy tworzenia bazy, czyli przygotowanie, rozeznanie internetowe oraz rozeznanie telefoniczne. Etapem dopełniającym proces zbierania informacji mogą być – w miarę potrzeb i możliwości – bezpośrednie wizyty w gminach, w których, w wyniku przeprowadzonych etapów diagnozy zostaną wskazane opracowania nie mogące być dostarczone drogą internetową.

Etap I: Przygotowanie

Pierwsza część pracy obejmuje następujące czynności:

- Stworzenie arkusza kalkulacyjnego do zbierania danych.
- Przypisanie gminom odpowiednich terytów.
- Przygotowanie folderów do zapisywania znalezionych dokumentów.

Ad 1. Arkusz kalkulacyjny powinien być jednakowy dla wszystkich województw i istnieje (w wersji przykładowej – dla jednego powiatu województwa mazowieckiego) jako załącznik do poniższej instrukcji. W arkuszu każdy powiat ma swoje osobne strony. Każda strona zawiera: teryty i nazwy gmin oraz miejsce na dane następujących instytucji: Urząd Gminy i/lub miasta; szkoła lub zespół szkół; biblioteka lub dom (ośrodek, centrum)

kultury; organizacja pozarządowa zajmująca się kulturą; lokalne media. Arkusz zawiera również miejsce na uwagi z rozmów telefonicznych, a także kolumnę „Ocena”, którą wypełnia osoba kompetentna do oceny wartości merytorycznej znalezionych dokumentów.

Ad 2. Nazwy gmin i ich teryty, czyli unikalne numery przypisane każdej jednostce administracyjnej samorządu terytorialnego w Polsce, najlepiej ściągnąć ze stron Głównego Urzędu Statystycznego (<http://www.stat.gov.pl/gus>). Należy zwrócić uwagę, że GUS podaje oddzielne teryty dla obszarów wiejskich i miejskich tej samej gminy. Ten podział musi pozostać, ze względu na późniejsze przenoszenie danych na mapę.

Ad 3. Folder główny (nazwa województwa) powinien posiadać strukturę rozgałęziającą się, tzn. foldery o nazwach powiatów powinny zawierać kolejne foldery o nazwach gmin. Dopiero w tych folderach zapisujemy znalezione dokumenty.

Etap II: Rozeznanie internetowe

Druga część pracy obejmuje analizę zawartości stron internetowych następujących instytucji:

- Urzędu Powiatowego.
- Urzędu Gminy i/lub Miasta, jednej szkoły lub zespołu szkół (o ile taka strona istnieje), domu kultury lub biblioteki (jw.) oraz organizacji pozarządowej, zajmującej się kulturą (o ile taka działa i ma stronę internetową).
- Lokalnych mediów na poziomie powiatu.

Uwaga: Obszary wiejskie i miejskie jednej gminy powinny być, mimo różnych terytów, traktowane jako całość. Należy w obu wierszach wpisać te same dane.

Ad 1. W trakcie odwiedzania strony urzędu powiatowego należy spisać dane kontaktowe Urzędu (adres pocztowy, adres strony internetowej, telefon, godziny otwarcia) oraz znaleźć osobę odpowiedzialną w gminie za kulturę lub sekretarza. Telefon podany w tabeli powinien być, o ile to możliwe, telefonem bezpośrednim do znalezionej i wytypowanej osoby kontaktowej.

Ad 2 i 3. W trakcie odwiedzania wyżej wymienionych instytucji należy wykonać następujące czynności:

Urząd Gminy i/lub Miasta:

- 1) spisanie danych kontaktowych Urzędu (adres pocztowy, adres strony internetowej, telefon, godziny otwarcia);
- 2) znalezienie osoby odpowiedzialnej w Urzędzie za kulturę, czyli: w pierwszej kolejności: urzędnika (np. naczelnika wydziału, zajmującego się kulturą), w drugiej kolejności (jeżeli brakuje informacji o ww.): radnego (np. przewodniczącego komisji rady gminy ds. kultury), w trzeciej kolejności (jeżeli brakuje informacji o ww.): sekretarza gminy. Telefon podany w tabeli powinien być, o ile to możliwe, telefonem bezpośrednim („na biurko”) znalezionej i wytypowanej osoby kontaktowej;
- 3) poszukiwanie na stronie dokumentów, obejmujących badania nad kulturą, próby diagnozy lub plany jej rozwoju:
 - ze względu na nieczytelną organizację stron większości urzędów, najlepiej posłużyć się wyszukiwarką. Obowiązkowe słowa kluczowe do sprawdzenia: „diagnoza”, „raport”, „strategia”, „kultura”, „stan kultury”, „plan”, „wizja”. Poszukujemy między innymi strategii rozwoju gminy i planów rozwoju lokalnego, zawierających próby diagnozy sytuacji kultury w gminie;
 - jeżeli dokumenty są zawieszane na stronie, należy je ściągnąć na dysk, zapisać w odpowiednim folderze i zaznaczyć to w tabeli w kolumnie „Dokumenty”, podając nazwę dokumentu.

Szkoła lub zespół szkół; biblioteka lub dom kultury:

- ❖ spisanie danych kontaktowych instytucji (adres pocztowy, adres strony internetowej, telefon, godziny otwarcia);
- ❖ wytypowanie osoby kontaktowej. W wypadku szkoły lub zespołu szkół będzie to dyrektor placówki. W wypadku biblioteki lub domu kultury będzie to dyrektor/kierownik;
- ❖ praktyka pokazuje, że poszukiwanie konkretnych dokumentów na stronach tych instytucji nie przynosi rezultatu, takie dokumenty nie są tam

zamieszczane. Z tego względu na etapie badania internetowego należy ograniczyć się do spisania danych kontaktowych i kontaktu telefonicznego.

Organizacja pozarządowa zajmująca się kulturą:

wytypowanie odpowiedniej organizacji. W pierwszej kolejności należy szukać przez stronę Urzędu Gminy. W drugiej kolejności należy szukać przez bazę organizacji pozarządowych (np. bazy.ngo.pl). Należy poszukiwać zarówno organizacji, które w swojej nazwie mają słowa: kultura, sztuka, tradycja, czy ew. takie jak: taniec, malarstwo, teatr itp., jak i wszelkich organizacji koncentrujących swoje działania na związkach z konkretną miejscowością lub terenem, w rodzaju: „Towarzystwo przyjaciół ziemi...” etc.

spisanie danych kontaktowych do organizacji (adres pocztowy, adres strony internetowej, telefon, godziny otwarcia) i podobnie, jak w przypadku szkół, bibliotek i domów kultury należy ograniczyć się do spisania danych kontaktowych i kontaktu telefonicznego.

Lokalne media:

- ❖ ze względu na nieczęste występowanie lokalnych mediów na poziomie gminy (poza biuletynem urzędu, którego sprawdzanie byłoby de facto dublowaniem sprawdzania samego urzędu), media lokalne należy sprawdzać na poziomie powiatu (o ile takie istnieją).
- ❖ należy spisać te same informacje, co w odniesieniu do poprzednio wskazanych instytucji, ze szczególnym uwzględnieniem osób zajmujących się problematyką kulturalną (kierownik działu, konkretni dziennikarze).

Etap III: Rozeznanie telefoniczne

Po sprawdzeniu gminy metodą internetową należy rozpocząć rozeznanie telefoniczne, obejmujące wszystkie instytucje, do których znaleziono odpowiedni kontakt. (Scenariusz rozmowy został zamieszczony na końcu dokumentu.)

- ❖ dzwonienie zaczynać należy od urzędu powiatowego, gdzie rozmawiamy z osobą, która może nam udzielić informacji o badaniach kultury na skalę powiatu (urzędnik, sekretarz);

- ❖ w następnej kolejności należy dzwonić do urzędu gminy (lub miasta):
 - w pierwszej kolejności należy rozmawiać z osobą, która, jak wynika z informacji uzyskanych drogą internetową, zajmuje się w urzędzie kulturą. Gdy to nie przynosi rezultatu należy dzwonić do sekretarza i ewentualnie jego poprosić o wskazanie odpowiedniej osoby do rozmowy;
 - jeżeli osobą wytypowaną do rozmowy jest radny, może być problem ze skontaktowaniem się z nim przez Urząd Gminy (gdyż nie jest to osoba zatrudniona w urzędzie). Należy wtedy prosić o podanie numeru do radnego lub prosić o rozmowę z sekretarzem;
 - należy tak kierować rozmową, żeby osoba z urzędu chciała pomóc w poszukiwaniu dalszych danych – na przykład sama dzwoniła do domu kultury etc.;
 - należy spisywać wszelkie obserwacje (w kolumnie „uwagi” w arkuszu) – chęć do współpracy rozmówców, pierwsze reakcje („nie, wie pan, to mała gmina”, „u nas takich rzeczy nie ma”, „nie mamy takiego obowiązku”, „u nas nie ma kultury” etc.) czy ciekawostki (np. wydział ds. urzędu ochrony środowiska zajmuje się też ochroną zabytków). Należy zwracać uwagę na szczególnie pomocne osoby, na które trafiamy w trakcie rozmów (zapisywać to w kolumnie „uwagi” w arkuszu) – to potencjalni partnerzy do dalszej współpracy.
 - każdorazowo trzeba spytać o program ochrony zabytków – uchwalenie go to ustawowy obowiązek każdej gminy – czasem nawiązanie do tego dokumentu może pomóc przełamać postawę: „u nas nic takiego nie ma”;
- ❖ następnie należy, wg analogicznych zasad, kontaktować się z kolejnymi zbadanymi wcześniej internetowo instytucjami: domami kultury, bibliotekami, szkołami, organizacjami pozarządowymi
- ❖ w ostatnim etapie badania telefonicznego należy skontaktować się z osobami wskazanymi ewentualnie przez wcześniejszych rozmówców, np. księdzem, lokalnym nieformalnym liderem, etc.).

Scenariusz rozmowy telefonicznej

– *Dzień dobry, nazywam się....*

- *Dzwonię w imieniu zespołu realizującego projekt Obserwatorium Żywej Kultury (tu można wskazać partnerów: Zakład Metod Badania Kultury, portal Moja Polis, Narodowe Centrum Kultury).*
- *Celem tego badania jest zebranie informacji o tym, co było badane w kulturze od roku 2000 i staramy się dotrzeć do informacji na poziomie każdej gminy.*
- *Zależy nam na informacjach, czy były prowadzone jakieś badania (powstały elementy diagnozy) na ten temat w gminie lub powiecie np. na potrzeby przygotowania strategii, albo w ramach projektów w tym naukowych (także na potrzeby prac studenckich), czy może są na ten temat jakieś publikacje (książki, artykuły)? A może gmina/powiat były badane w ramach jakiegoś większego projektu naukowego?*
- *Czy w efekcie takich działań istnieje jakiś dokument zawierający elementy diagnozy i/lub strategii w dziedzinie kultury w gminie/powiecie?*
- *Jeśli tak, to czy można do niego jakoś dotrzeć? Być może jest dostępny w Internecie? Jest w dokumentacji i można poprosić o kopię (wysłanie mailem), ew. jest gdzieś w jakiejś instytucji w formie papierowej i można go obejrzeć na miejscu?*
- *Kto w gminie/powiecie mógłby udzielić jeszcze kolejnych informacji na ten temat? Jak można się z tą osobą skontaktować?*
- *Bardzo dziękuję za pomoc, zapraszam na stronę internetową Obserwatorium Żywej Kultury, wciąż w budowie, ale właśnie dzięki wsparciu osób udzielających nam informacji ma szansę stanowić coraz pełniejsze źródło wiedzy o kulturze w Polsce.*

ANEKS 3

Scenariusz wywiadu grupowego

1) Uwagi ogólne dotyczące organizacji wywiadu

- *wywiad musi być nagrywany;*
- *wywiad, ze względu na stopień trudności, musi być prowadzony przez 2 osoby; druga osoba jest „asystentem” prowadzącego wywiad, który musi zadbać o stronę techniczną i organizacyjną - (dyktafony), w tym pilnować czy nie są np. potrzebne przerwy;*

- sporządzana musi być lista uczestników z kontaktem do nich;
- na wstępie należy uprzedzić o nagrywaniu i poprosić o przedstawianie się oraz o nie wypowiedzanie się „grupowo” lecz indywidualnie;
- kolejno proszę wyjaśnić cel badania (program rozwoju kultury dla Warmii i Mazur) oraz jego metodykę: pracę na mapach mentalnych;
- bardzo mocno trzeba podkreślić, iż **BADANI SĄ W TYM WYPADKU EKSPERTAMI**, których my – badacze prosimy o podzielenie się wiedzą;
- ponieważ dyskusja mocno angażuje zarówno badanych, jak i badaczy, jeden z badaczy (asystent) musi wziąć na siebie obowiązek pilnowania czasu, aby podczas jednej sesji udało się omówić całą mapę i pytania dodatkowe z list po analizach dokumentów;
- trzeba zadbać by wszyscy uczestnicy spotkania, również osoby nieśmiałe mogły się wypowiedzieć – to zależy od jakości kontaktu nawiązanego z badanymi; musi on być elegancki, życzliwy i z odrobiną dystansu w stosunku do „zagadywaczy”;
- **ważne wskazówki praktyczne: w trakcie sesji z przedstawicielami wielu powiatów poszczególne grupy wskaźników (fragmenty map) należy pokazywać RAZEM**, np.: wszystkie dane dotyczące demografii, wszystkie dane dotyczące kapitału itd.
- dobrze byłoby również mieć zdjęcia z tych spotkań; mogą one mieć nie tylko charakter dokumentacyjny, ale też stanowić źródło danych o osobach badanych (np. kwestie estetyczne)!
- pytania z analiz dokumentacji stanowią każdorazowo korektę niniejszego scenariusza (pochodzą z badania OŻK i CEIiK „Mapa wiedzy i niewiedzy o województwie” - por. Aneks 2).

DYSPOZYCJE – schemat podstawowy

2) Proszę omówić tabelę wskaźników demograficznych – np.: w przypadku Olsztyna i powiatu olsztyńskiego warto zwrócić uwagę na saldo migracji i przypadek Stawigudy; problem swoistego rozdarcia mieszkańców Olsztyna wyprowadzających się z miasta i ich miejsce oraz wpływ na życie w lokalnych społecznościach; warto przy okazji omówić kwestię lokalnych elit kulturalnych i status wykluczonych kulturalnie w opinii badanych; SALDO MIGRACJI wydaje się tutaj najistotniejszym elementem, również w świetle zbadanych dokumentów programowych.

3) Proszę omówić kontakty badanych osób z władzą lokalną i ze światem, stosunek władzy do problematyki kultury i instytucji kultury, kwestię roli i miejsca 3 sektora w społecznościach lokalnych; potrzebę i istnienie ewentualnych lokalnych sieci współpracy; charakterystykę mieszkańców ogólną i szczególną (tę pod względem ich aktywności społecznej).

4) Proszę poprosić o wyjaśnienia i dodatkowe informacje dotyczące fatalnego na ogół stanu wskaźników edukacyjnych, zwłaszcza w zakresie humanistyki. Szczególnie istotne są tu uzasadnienia różnic pomiędzy szkołami w gminach oraz różnic między wynikami testów humanistycznych i matematyczno-przyrodniczych. Należy także zapytać o możliwości poprawy uwidocznionego na mapie stanu rzeczy.

5) Proszę zwrócić uwagę na zróżnicowania i poprosić o ich wyjaśnienie sposobów finansowania kultury w gminach i w powiecie, zwłaszcza tam, gdzie występują szczególnie duże i szczególnie małe wartości wskaźników. Interesujące są też poglądy badanych na kwestie podziału funduszy, poszukiwania dodatkowych środków, ich wykorzystywania (efektywności i jakości działań kulturalnych).

6) Proszę poprosić o charakterystyki infrastruktury kultury w gminie; stopień jej wykorzystania, warto zapytać o ofertę i jej odbiór przez różne kategorie mieszkańców oraz gości i wrócić do tematu sieciowania wysiłków.

UWAGA 1 Na ten podstawowy schemat w wypadku każdego powiatu nakładają się szczególne przypadki i specyfika danego obszaru;

UWAGA 2 Przy okazji warto zapytać o dodatkowe źródła wiedzy i umówić się co do ich ewentualnego przekazania.

UWAGA 3 Po wywiadzie proszę zachęcić uczestników by odwiedzili stronę projektu i do korzystania ze strony OŻK, a także by na stronie projektu dopisali komentarze, których mogli z jakichś powodów nie przekazać w trakcie spotkania.